

DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.41518>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 29.01.2020
Kabul Tarihi: 29.11.2020
On-line Yayın: 30.12.2020

Article Type: Research article
Submitted: 29.01.2020
Accepted: 29.11.2020
Published Online: 30.12.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Seçgin, F. & Erten Özalp, R. (2020). Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar. *Journal of History School*, 49, 4215-4244.

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ PERSPEKTİFİNDEN SIGINMACI ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YAŞADIKLARI SORUNLAR¹

Fadime SEÇGİN² & Rüveyde ERTEN ÖZALP³

Öz

Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunları hem sosyal bilgiler öğretmenleri hem de sığınmacı öğrenciler perspektifinden ortaya koymayı hedefleyen bu çalışma nitel araştırma modellerinden fenomenoloji (olgubilim) deseniyle tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Sivas il merkezinde bulunan bir devlet ortaokulunda görev yapan 11 sosyal bilgiler öğretmeni ve bu okulda öğrenimlerine devam eden ve farklı ülkelerden gelen 44 sığınmacı öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada sığınmacı öğrencilerin ve onlara eğitim veren sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymak için görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılmış görüşme formları kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sığınmacı öğrencilerin, özellikle Türkçeyi yetersiz düzeyde bilmeleri nedeniyle sosyal bilgiler dersinde genellikle ilgisiz ve başarısız oldukları; sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak ölçme değerlendirme açısından sığınmacı öğrencilere yönelik farklı bir sınav ya da ölçek hazırlamadığı fakat büyük çoğunluğunun sığınmacı öğrencilere dil

¹Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %50, 2. yazar: %50. Bu makale Dr. Öğr. Üyesi F. SEÇGİN danışmanlığında R. ERTEN ÖZALP tarafından hazırlanan “Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar” isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

²Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, fadime.secgin@gop.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6461-8764

³Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, Akdağmadeni/Yozgat, Orcid: 0000-0002-0115-8577

bilmediklerinden dolayı farklı yaklaştıkları; toplumsal kaynaşma sağlamada destek oldukları; derste anlamadıkları konuda sürekli tekrar yaptıkları, onlara daha çok anlayışlı ve toleranslı davrandıkları, sığınmacı öğrencilerin derse katılımını sağlamak için onları daha çok tahtaya kaldırdıkları; tarih ve coğrafyaya ait konuların öğretiminde, milli ve manevi konuların vurgulanmasında, savaş ve göç gibi konuları anlatırken daha hassas davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sığınmacı öğrencilerin verdikleri ifadelerden ise genel olarak onların Türk tarihi ve coğrafyasına ilişkin konuları sevmedikleri; sosyal bilgiler dersini anlamakta güçlük çektikleri ve çoğunlukla sınavlarda başarısız oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacı Öğrenci, Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Sosyal Bilgiler Dersi, Yaşanan Sorunlar.

Problems of Refugee Students in Social Studies Course from the Perspective of Teachers and Students

Abstract

This study, which used the phenomenological design, one of the qualitative research models, aimed to reveal the problems of refugee students that they face in social studies course from the perspective of both social studies teachers and refugee students. The study group consisted of 11 social studies teachers working in a public secondary school in Sivas city center in the 2017-2018 academic year and 44 refugee students from different countries studying in this school. The study employed the interview technique to reveal the views of refugee students and social studies teachers. Semi-structured interview forms developed by the researchers were used as data collection tools. The descriptive analysis technique was employed in the analysis of the data obtained in the study. The study concluded that according to the teachers, refugee students were generally uninterested and unsuccessful in social studies course and their academic achievement was low due to their inadequate level of Turkish; social studies teachers did not usually prepare a different test or exam for refugee students in terms of measurement and evaluation, instead, the majority of social studies teachers approached these students in a different way as the students did not have a good command of Turkish; the teachers supported the students in terms of social integration; the teachers always revised the topics that refugee students could not understand; the teachers were more understanding and tolerant towards the students; they frequently called these students to the blackboard during in-class activities to ensure their participation; and that the teachers were more sensitive in emphasizing national and spiritual subjects and giving topics such as war and immigration while teaching areas related to history and geography. On the other hand, the statements of the refugee students revealed that they did not generally like the subjects related to Turkish history and geography, they had difficulty understanding the social studies courses, and that they mostly failed the exams.

Keywords: Refugee Student, Social Studies Teacher, Social Studies Course, Problems.

GİRİŞ

Göç ve sığınma olayları tarih boyunca Türkiye coğrafyasında sık karşılaşılan bir durumdur. Türkiye, hem konumundan ötürü hem de bölgede diğer komşu ülkelere nazaran içerisinde siyasi ve ekonomik anlamda daha istikrarlı bir yapının sergilenmesi (Palabıyık ve Koç, 2011, s. 326) nedeniyle; özellikle siyasi politikalar, doğal afetler, iç çatışmalar, ekonomik nedenlerden dolayı çeşitli Afrika ülkelerinden, Suriye'den, Irak'tan Afganistan'dan zaman zaman toplu halde göç almıştır (Çetin ve Uzman, 2012). Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının nüfusu içerisinde son yüz-yüz elli yılda göç ve sığınma sonucu ülke topraklarına yerleşenlerin sayısı azımsanmayacak bir orandadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre 2019 yılı itibariyle Türkiye'de bulunan sığınmacılar arasında 3.608.049 kişi ile en çok Suriyelilerin olduğu görülmektedir. Suriye'yi 170.000 kişi ile Afganistan ve 142.000 kişi ile Irak izlemektedir. Türkiye'de bulunan İranlıların sayısı 39.000, Somalilerin sayısı 5.700 ve diğer milletlerden gelen kişilerin sayıları ise 11.700'dür (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2019). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Eylül 2018 verilerine göre Türkiye'de eğitim çağında ise 1.234.439 yabancı öğrenci bulunmaktadır.

Türkiye' de eğitim çağında bulunan yabancı uyruklu öğrenciler arasında birinci sırada 581.718 ile Suriyeliler yer almaktadır. İkinci sırada Iraklı (58.811), üçüncü sırada Afganlı (30.637) ve dördüncü sırada ise İranlı öğrenciler gelmektedir (MEB, 2019a). Eğitim çağında bulunan sığınmacı öğrenci bakımından Suriyeliler çoğunlukta bulunsun da Irak, Afganistan ve İran'dan gelen sığınmacı öğrenci sayılarının da azımsanmayacak kadar çok olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti bu ülkelerden oldukça yoğun bir şekilde göç almakta ve bu göçler sonucunda okullara giden sığınmacı öğrencilerinin durumları her geçen gün dikkat çekici ve önemli bir hal almaktadır. Ülkelerinde fiziksel işkence, şiddet, savaş durumlarına maruz kalan ve temel gereksinimlerinin karşılanmasında sorunlar yaşayan, ayrıca geldikleri ülkede de aileden ayrılma, olumsuz yaşam koşulları, ırkçılık vb. olumsuz durumları deneyimleyen sığınmacı çocukların eğitim süreçlerinden yararlanabilmeleri; fiziksel, bilişsel ve psikolojik açıdan zarar görmemeleri için onlara uygun bir eğitim politikasının geliştirilmesi ve buna uygun eğitim ortamlarının hazırlanması Türkiye açısından önem arz etmektedir (Saklan, 2018, s.66).

İnsan yaşamında özellikle mağduriyetler yaşayarak başka bir ülkeden yardım isteyen sığınmacı çocuklarının eğitimi ve okullaşması önemli bir konudur. Yapılan çalışmalarda sığınmacı öğrencilerin eğitimde yaşadıkları sorunlar, dil yetersizliklerinden kaynaklanan sorunlar (Buz, 2003; Cassity ve

Gow, 2005; Deniz, Hülür ve Ekinci, 2016), akademik başarının düşüklüğü (Davies, 2008; Ulum ve Kara, 2016), kendi ülkelerinde hiç eğitim alamamaları veya aldıkları eğitimin eksik olması, okul ortamı, öğretmenlerin/yöneticilerin tutum ve davranışlarından kaynaklanan sorunlar (Candappa, 2000; Oikonomidoy, 2010; Topkaya ve Akdağ, 2016) şeklinde ortaya konulmuştur.

Eğitim kurumları, küresel göçler nedeni ile bir taraftan farklı etnik gruplara bir taraftan da farklı göçmenlik statülerinde bulunan gruplara eğitim sağlama zorunluluğu ile karşı karşıyadır (Pinson ve Arnot, 2007). Temel insan hakkı olan eğitim, geleceği belirsizlik altında olan, yaşamları birçok açıdan sekteye uğramış ve yaşadıkları yerleri, evlerini terk etmek zorunda kalmış çocuklar için geleceğe yönelik ümit beslemede önemli bir yoldur. Sığınmacı çocukların ilerde iş hayatında kendilerine yer bulabilmesi, toplumda saygın bir birey olarak var olabilmesi için eğitim almaları zorunludur. Fakat Türkiye sınırları içerisinde sığınmacı statüsünde yaşayan çocukların okul hayatına katılmasıyla hem sığınmacı öğrenciler hem de onlara ders veren öğretmenler eğitim ve öğretimle ilgili birçok problem yaşamaya başlamıştır. Sığınmacı öğrenciler, ders içeriklerine uyum sağlayamadıklarında ders başarıları da olumsuz etkilenmektedir. Öğretmenler ise sığınmacı öğrencilere nasıl yaklaşacaklarını bilememekte ve onlarla yeterince iletişim kuramamaktadır. Bu süreçte, öğretmenler sığınmacı öğrencilerin okuma yazma becerilerinin kazandırılmasında, kültürel yapıyı ve dili öğrenmesinde yani kısaca bireylerin topluma hazırlanmasında önemli bir role sahiptir (Şeker ve Aslan, 2015).

Sığınmacı öğrencilerin toplumla kaynaşmasında önemli role sahip olan unsurlardan biri şüphesiz öğretim programları içerisinde sosyal bilgiler dersi. Çünkü sosyal bilgiler dersi özellikle bireyin sosyal yaşama uyum sağlamasını ve etkin vatandaş olabilmesi için gerekli bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasını hedefler; aynı zamanda bireyi hayata hazırlama görevini üstlenmiştir. Türkiye’de ilköğretim çağındaki çocukların vatandaşlık eğitimi, ağırlıklı olarak sosyal bilgiler dersi ile sağlanmaktadır (Kızıl ve Dönmez, 2017, s.221). Etkili bir vatandaşlık eğitimi almış kişilerin, devletin temel ilkelerine bağlı olması ve vatandaşlık hak ve sorumluluklarının farkında olarak diğer vatandaşların iyiliğini düşünerek hareket etmeleri beklenir (Akbaş, 2014, s.346). Sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerilerini kullanan, millî bilince sahip vatandaş” (MEB, 2018, s.8) yetiştirmektir. Bireyin topluma uyumunu hedefleyen ve vatandaşlık eğitimi için son derece önemli olan sosyal bilgiler dersinde sığınmacı öğrencilerin sorun yaşamaması arzu edilir. Fakat kendi kültürlerinden farklı bir ülkede, farklı bir

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

kültürel yapı içerisinde eğitim almaları gereken sığınmacı öğrencilerin şüphesiz sosyal bilgiler dersinde yaşayabilecekleri bir takım sorunlar olabilmektedir.

Bu araştırmanın amacı sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunları hem sığınmacı öğrenciler hem de sosyal bilgiler öğretmenlerine göre tespit etmektir. Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesi, “Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?” şeklindedir.

Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir:

1.Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde uygulanan ölçme ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?

a) Sosyal bilgiler dersinde sığınmacı öğrencilerin ilgisi ve akademik başarısı nasıldır?

b) Sosyal bilgiler öğretmenleri sığınmacı öğrencilerin akademik başarılarını ölçerken farklı ölçek ya da testler hazırlamakta mıdır?

2.Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim yöntem ve stratejilerine ilişkin yaşadıkları sorunlar nelerdir?

a) Sosyal bilgiler öğretmenleri, derslerinde sığınmacı öğrencilere diğer öğrencilerden farklı yaklaşmakta mıdır? Eğer farklılaşıyorlarsa hangi konularda farklı yaklaşmaktadırlar?

b) Sosyal bilgiler öğretmenleri, derslerinde sığınmacı öğrencilere yönelik özel bir öğretim stratejisi uygulamakta mıdır?

c)Sosyal bilgiler dersinde sığınmacı öğrenciler ders içi uygulanan stratejiler karşısında sorun yaşamakta mıdır?

3.Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin içeriğini anlamada yaşadıkları sorunlar nelerdir?

a)Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde katılımlarının fazla olduğu konular nelerdir?

b)Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde katılımlarının az olduğu konular nelerdir?

4.Sığınmacı öğrencilere göre onların sosyal bilgiler dersinin içeriğini anlamada yaşadıkları sorunlar nelerdir?

a) Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersini sevip/sevmeme durumları nelerdir?

b) Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersini anlayıp/anlamama durumları nelerdir?

c) Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde ilgi duymadıkları konular nelerdir?

5. Sığınmacı öğrencilere göre onların sosyal bilgiler dersinde ölçme ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?

a) Sığınmacı öğrenciler sosyal bilgiler dersinin sınavlarında zorlanmakta mıdır?

b) Sığınmacı öğrencilere göre sosyal bilgiler dersinin sınavları nasıl olmalıdır?

YÖNTEM

Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunları belirlemek üzere yapılan bu araştırma nitel araştırma modellerinden fenomenoloji (olgubilim) deseninde tasarlanmıştır. Fenomenoloji deseni farkında olduğumuz fakat derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.72). Fenomenoloji araştırmalarında veri kaynakları, araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014, s.20). Bu araştırma yönteminin amacı insanların kendi bakış açılarından kendi bulundukları koşulu öznel olarak nasıl deneyimlediklerini belgelemelerini sağlamaktadır (Christensen, Johnson ve Turner, 2015, s. 409).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Sivas il merkezinde bulunan bir devlet okulunda görev yapan 11 sosyal bilgiler öğretmeni ve bu okulda öğrenimlerine devam eden 44 sığınmacı öğrenci oluşturmaktadır. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Sivas ilinde 1319 sayıda sığınmacı öğrenci yaşamaktadır ve bunlardan 399'u ortaokulda öğrenim görmektedir. Araştırmada çalışma grubu oluşturulurken nitel araştırma geleneğine uygun amaçsal örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir (convenience sampling) durum örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniğinde, araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 113), kolaylıkla ulaşılabilen bireyler araştırmanın çalışma

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

grubunu oluşturur (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012, s. 99). Creswell'e (2013, s.97) göre nitel araştırmalar genellikle amaçlı bir şekilde seçilmiş küçük örneklemelerle yürütülmektedir. Araştırmacı, kendi yaşadığı şehre yakın olan ve erişilmesi kolay olan Sivas ilini seçmiştir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sığınmacı öğrencilerin demografik bilgileri tablo 1 ve tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Demografik Bilgileri

Değişkenler		f
Cinsiyet	Kadın	1
	Erkek	10
Yaş	20-29 yaş arası	2
	30-39 yaş arası	3
	40-49 yaş arası	6
	50-59 yaş arası	1
Mezun Olunan Bölüm	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	5
	Tarih Öğretmenliği	5
	Coğrafya Öğretmenliği	1
Mesleki Kıdem	1-10 Yıl	2
	11-20 Yıl	7
	21-30 Yıl	2
Toplam		11

Tablo 1' de yer alan veriler incelendiğinde toplam 11 sosyal bilgiler öğretmenlerinin 10'unun erkek 1'inin kadın olduğu görülmektedir. Katılımcıların 2'si 20-29 yaş aralığında, 3'ü 30-39 yaş aralığında, 6'sı ise 40-49 yaş aralığındadır. Mezun olunan bölüm baz alındığında ise 5'inin sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu, 5'inin tarih öğretmenliği mezunu, 1' inin Coğrafya öğretmenliği mezunu olduğu; mesleki kıdem bakımından ise araştırmaya katılan öğretmenlerin 2'sinin 1-10 yıl, 7'sinin 11-20 yıl, 2'sinin 21-30 yıl kıdem aralığında yer aldığı görülmektedir.

Tablo 2'de yer alan verilere göre araştırmaya katılan 44 sığınmacı öğrencinin 16'sının kız öğrencilerden, 28'sinin ise erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Sığınmacı öğrencilerin 11'i 5. sınıfta, 11'i 6. sınıfta, 11'i 7. sınıfta ve 11'i ise 8. sınıfta yer almaktadır. Geldikleri ülkeler baz alındığında ise 34'ünün Afganistan kökenli, 6'sının İran kökenli, 2'sinin Irak kökenli, 1'inin Pakistan kökenli, 1'inin ise Suriye kökenli olduğu görülmektedir.

Tablo 2**Araştırmaya Katılan Sığınmacı Öğrencilerin Demografik Bilgileri**

	Değişkenler	f
Cinsiyet	Kız	16
	Erkek	28
Ülke	Afganistan	34
	İran	6
	Irak	2
	Pakistan	1
	Suriye	1
Sınıf Düzeyleri	5. sınıf	11
	6. sınıf	11
	7. sınıf	11
	8. sınıf	11

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak farklı ülkelerden gelen sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunları hem öğrenci hem de sosyal bilgiler öğretmeni perspektifinden belirlemek amacıyla, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenleri için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, kıdem, mezun oldukları bölüm) tespit etmek amacıyla dört soru sorulmuştur. İkinci bölümde ise sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde uygulanan ölçme ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunları tespit etmek için iki soru; sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim yöntem ve stratejilerine ilişkin yaşadıkları sorunları tespit etmek için üç soru ve sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin içeriğini anlamada yaşadıkları sorunları tespit etmek için iki soru olmak üzere toplam yedi adet açık uçlu soru sorulmuştur.

Sığınmacı öğrenciler için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu da iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyal bilgiler öğretmenleri için hazırlanan formun aksine öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf, milliyet (ülke) gibi demografik özelliklerini tespit etmek amacıyla dört soru sorulmuştur. İkinci bölümde ise onların sosyal bilgiler dersinin içeriğini anlamada yaşadıkları sorunları tespit etmek için üç soru ve sosyal bilgiler dersinde ölçme ve

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunları tespit etmek için iki soru olmak üzere toplam 5 adet açık uçlu soru sorulmuştur.

Araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formlarında yer alan sorular ilgili alan yazın taraması çerçevesinde hazırlanarak sosyal bilgiler, temel eğitim, eğitim yönetimi ve denetimi, Türkçe eğitimi ve ölçme değerlendirme gibi farklı alanlardan oluşan uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşlerinden gelen dönütler neticesinde formlarda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Düzeltmeden sonra üç sığınmacı öğrenci ve iki sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme yapılarak görüşme formunda bulunan soruların ilgili verilere ulaşmada yeterli düzeyde olup olmadığı kontrol edilmiştir. Böylece yarı yapılandırılmış görüşme formlarına son şekilleri verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz; elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen bireylerin görüşlerinin çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı analiz tekniğidir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Görüşmelerden sağlanan veriler betimsel analiz çerçevesinde kategorik biçime getirilerek betimlenmiştir. Araştırmada yer alan sosyal bilgiler öğretmenleri Ö1, Ö2,...gibi; sığınmacı öğrenciler ise SÖ1, SÖ2, ... gibi kodlanmıştır. Bazı katılımcı görüşleri ise bulgular bölümünde doğrudan alıntı yapılarak sunulmuştur.

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilerek bulgular ortaya konulmuştur. Bulgulara iki kısımda yer verilmiştir. Birinci kısımda sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizine, ikinci kısımda ise sığınmacı öğrencilerin bizzat kendileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizine yer verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular ayrı başlıklar halinde tablolaştırılarak açıklanmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İle Yapılan Görüşmelere İlişkin Bulgular

Bu bölümde sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunları ortaya koymak amacıyla “Sığınmacı öğrencilerin bulunduğu sınıflarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde ölçme ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunlar, sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim yöntem ve

stratejilerine ilişkin yaşadıkları sorunlar, sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin içeriğini anlamada yaşadıkları sorunlar” alt problemlerine ilişkin temalar belirlenmiş ve cevaplar kodlanarak verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Ölçme ve Değerlendirme Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmamızın birinci alt problemi “Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde ölçme ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?” şeklindedir. Bu alt probleme yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri incelenerek verilen cevaplar kategorize edilerek temalar halinde kodlanmış; bulgular tablo 3 ve tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 3

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik İlgisi ve Bu Derste Akademik Başarıları

İlgi ve Akademik Başarı	Katılımcılar	f
İlgili ve Başarılı	Ö6	1
İlgisiz ve Başarısız	Ö1,Ö2,Ö3,Ö7,Ö8,Ö9,Ö11	7
Kısmen İlgili ve Başarılı	Ö4,Ö5,Ö10	3
Toplam		11

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yalnızca 1’i sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde ilgili ve başarılı olduğunu belirtmiştir. 7 öğretmen sığınmacı öğrencilerin bu derste ilgisiz ve başarısız olduklarını ifade ederken; 3 öğretmen ise sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kısmen ilgili ve başarılı olduğunu vurgulamıştır.

Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde ilgisini ve akademik başarısını yeterli düzeyde gören Ö6: “*Ders katılımları iyi, ilkokulda burada okudukları için ilgileri gayet yeterli düzeyde. Genel olarak başarılı sığınmacı öğrencilerim*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik ilgisinin ve akademik başarılarının yetersiz olduğunu gören sosyal bilgiler öğretmenleri ise sığınmacı öğrencilerin Türkçeyi yeterli seviyede bilmediklerinden dolayı anlamada ve ifade etmede yaşadıkları sorunların onların derse ilgisini ve katılımını etkilediğini; dolayısıyla bu durumun öğrencilerin akademik başarılarının düşük olmasının nedeni olduğunu vurgulamışlardır. Bu doğrultuda görüş belirten öğretmenlerden Ö2: “*Sığınmacı öğrenciler Türkçeyi yeterli*

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

bilmediklerinden Sosyal Bilgiler kavramlarını anlamakta zorluk yaşamaktadır. Bu doğrultu da dersin içeriğini anlamakta zorluk yaşadıkları için katılımları düşük akademik başarıları istenilen düzeye ulaşamamaktadır” diyerek; sığınmacı öğrencilerin dil bilseler dahi sosyal bilgiler dersine özgü kavramların anlamlarını bilmediklerinden dolayı zorluk yaşadıklarını vurgulamıştır. Benzer şekilde Ö3: *“Katılım ve ilgileri yok denecek kadar az. Derse katılmadıkları için başarıları da oldukça yetersiz. Çünkü dilimizi bilmiyorlar. Bildikleri Türkçe ancak günlük hayatta işlerine yarayacak ölçüde derslere katkısı olacak ölçüde değil”* demiş ve sosyal bilgiler dersinde sığınmacı öğrencilerin ilgisiz olmasını dillerinin yetersiz olmasına bağlamıştır. Ö1 ise *“Genel olarak çok fazla ilgileri olduğunu söyleyemem. İlgi ve istekleri olmadığı için derse katılımları doğal olarak yok. Ders başarıları da bu doğrultu da yetersiz”* demiştir.

Sığınmacı öğrencilerin ilgisini ve başarılarını kısmen yeterli düzeyde gören öğretmenlerden Ö4: *“Dil bilme durumlarına göre ilgileri ders başarıları değişiyor. Dil bilenler diğer öğrencilerle nerdeyse yarışıyorlar. Dil bilmeyen öğrencilerin ilgi ve katılımı yok dolayısıyla ders başarıları da yok bizim verdiğimiz doldurma notlarla geçiyorlar”* şeklinde görüş belirtirken, benzer şekilde Ö10: *“Okulumuzda hemen hemen her sınıfta iki ya da üç Afganlı öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrenciler Türkçeyi dahi bilmeden okula gelmektedir. Bu bakımdan derse katılımları çok düşük seviyededir. Fakat üç, dört yıl kalanlar dile az çok hâkim olduklarından azda olsa derse katılımları olmaktadır”* gibi ifadelerle sığınmacı öğrencilerin kısmen başarılı olma nedenleri arasında en önemli sorunun yine dil problemi olduğunu vurgulamıştır.

Tablo 4

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarılarını Ölçmede Türk Öğrencilerden Farklı Ölçme Araçları Kullanıp Kullanmama Durumları

Farklı Ölçme Araçları Kullanma Durumları	Katılımcılar	f
Farklı Sınav (Ölçek) Hazırlıyorum	Ö1, Ö2	2
Farklı Sınav (Ölçek) Hazırlamıyorum	Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11	9
Toplam		11

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 9’u sığınmacı öğrencilerin akademik başarılarını ölçmek için farklı bir sınav hazırlamamaktadır. Öğretmenlerin yalnızca 2’si farklı bir sınav hazırlayıp öğrencilerin akademik başarılarını ölçtüklerini belirtmiştir.

Sığınmacı öğrenciler için Türk öğrencilerden farklı, özel bir sınav hazırlamadıklarını ifade eden öğretmenler vakitlerinin yetersiz olduğunu ve sınıfların genel olarak kalabalıklığını gerekçe olarak göstermişlerdir. Fakat diğer taraftan öğretmenlerin geneli sığınmacı öğrencilere not verme konusunda kanaat kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda görüş bildiren öğretmenlerden Ö3: *“Türk öğrenciler için yaptığım sınavlarla ölçüyorum. Farklı sınav hazırlamıyorum. Çünkü sınıflar kalabalık özel olarak ilgilenemiyorum. Onlarla ilgilensem diğer çocuklar için yapacaklarım aksıyor.”* şeklinde görüşünü belirtmiş ve Ö5: *“Sığınmacı öğrenciler için özel olarak hazırladığım bir ölçme aracı yok. Diğer öğrencilere hangi sınavı uyguluyorsam onlara da aynısını yapıyorum. Sadece kanaat notları açısından daha toleranslı davranıyorum güdülenmeleri için”* demiştir. Ayrıca Ö5 sığınmacı öğrencilerin sınıf geçme notlarının öğretmenlerin destekleri ile olduğunu belirtmiştir. Yine benzer şekilde Ö9: *“Hazırlamıyorum diğer öğrencilere uyguladığım ölçeğin aynısını uyguluyorum. Fakat puanlamada diğerlerinden daha farklı davranıyorum. Sığınmacı öğrencilere daha toleranslı puanlar veriyorum. Ders içi katılım, ders içi görevlendirmelerle onların sözlü notlarına dâhil ediyorum”* görüşünü bildirmiştir. Sığınmacı öğrenciler için farklı bir değerlendirme biçimi uyguladığını ifade eden Ö2 ise: *“Ders içinde bazı kolay soruları sorarak. Basit araştırma konuları vererek. Ders içi katılımına bakarak ders başarılarını o şekilde ölçüyorum.”* şeklinde görüşünü belirtmiş, ek araştırma konuları vererek ve öğrencilerin sınıf içi katılımlarını göz önünde bulundurarak değerlendirme yaptığını vurgulamıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Öğretim Yöntem ve Stratejilerine İlişkin Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmamızın ikinci alt problemi *“Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Öğretim Yöntem ve Stratejilerine İlişkin Yaşadıkları Sorunlar nelerdir?”* şeklindedir. Bu alt probleme yönelik görüşme formunda sorulan sorulara sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdiği cevaplar kategorilere ayrılmış ve temalar halinde kodlanarak tablo 5, tablo 6 ve tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 5’de yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerin sığınmacı öğrencilere sosyal bilgiler dersinde farklı yaklaştıkları durumlar incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin 8 tanesi öğrencilere çeşitli kategorilerde farklı yaklaştığını, 3 tanesinin ise farklı yaklaşmayıp onlara diğer öğrenciler gibi davrandıklarını bildirmişlerdir. Farklı yaklaştığını söyleyen öğretmenlerden ise 5’i dil öğretimi durumundan dolayı farklı yaklaştığını, 1’i toplumsal kaynaşma sağlama konusunda öğrencilere destek olduğunu, 2’si derste sığınmacı öğrencilere

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

anlamadıkları konuda sürekli tekrarlar yaptığını, 6'sı onlara anlayışlı ve toleranslı davrandığını, 2'si ise ders içi görevlendirmeler vererek sığınmacı öğrencileri tahtaya kaldırdığını, 1'i tarih ve coğrafyaya ait konuların öğretiminde, 1'i Milli ve Manevi Konuların vurgulanmasında, 1'i ise savaş, göç gibi konuları anlatırken daha hassas davrandığını belirtmiştir.

Tablo 5

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sığınmacı Öğrencilere Sosyal Bilgiler Dersinde Farklı Yaklaşma Durumları

Farklı Yaklaşma Durumları	Katılımcılar	f
Farklı Yaklaşmıyorum	Ö3,Ö9,Ö11	3
Farklı Yaklaşıyorum	Ö1,Ö2,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7, Ö8,Ö10	8
Toplam		11
Farklı Yaklaşılan Durumlar		
Dil Öğretimi	Ö1,Ö2,Ö4,Ö5,Ö6	5
Toplumsal Kaynaşma	Ö1	1
Tekrar Yapma	Ö1,Ö2	2
Toleranslı Davranma	Ö2,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7, Ö8	6
Ders İçi Görevler Verme	Ö5,Ö6	2
Tarih ve coğrafyaya ait konuların öğretiminde	Ö1	1
Milli ve Manevi Konuların vurgulanmasında	Ö11	1
Savaş, göç gibi kavramları vurgularken	Ö5	1
Toplam		19

Sığınmacı öğrencilere farklı yaklaştığını bildiren öğretmenlerden Ö1: *“Tabi ki farklı yaklaşıyorum. Öğrenciler arası ilişkilerde toplumsal kaynaşma olabilmesi amacıyla iletişime geçmelerini sağlıyorum. Türkçe bilenlerle anlamadıkları konuları sorduklarında anladıklarını hissedene kadar anlatıyorum.”* şeklinde görüş belirtmiştir. Yine Ö2: *“Evet, farklı yaklaşıyorum. Konuşma anında daha uzun süre bekleyerek, daha sabırlı olmaya çalışarak. Sığınmacı öğrencilere sosyal bilgilerde dil eğitimi veriyorum sanki”* şeklinde görüş belirterek sığınmacı öğrencilere aslında sosyal bilgiler dersi öğretirken aynı zamanda sanki dil eğitimi de verdiğini, onlara daha sabırlı yaklaştığını vurgulamıştır. Yine Ö4: *“Evet, farklı yaklaşıyorum. Doğudaki öğretmenler gibiyiz ders öğretmekten ziyade Türkçe öğretiyoruz. Ülkeleri ile ilgili ya da kültürleri ile ilgili konular geçtiğinde onlara dersi bir öğretmenmiş gibi anlattırıyorum. Bilgilerine başvuruyorum daha ilgili davranıyorum”* şeklinde görüş bildirerek dil konusunda benzer bir ifadeye bulunmuştur. Ö5: *“Farklı yaklaşıyorum daha hassas davranıyorum. Savaş ve göç konularında onları*

üzmeyecek şekilde dersimde işlemeye özen gösteriyorum. İlgilerini çekmek için özel olarak ilgileniyorum.” şeklinde görüş belirtirken benzer şekilde Ö11: “Milli ve manevi konuları işlerken onları üzmeyecek şekilde ders işlemeye özen gösteriyorum” vurgusu yapmış; her iki öğretmen de özellikle sığınmacı öğrencilere karşı daha hassas davrandığını onları üzecek konular üzerinde çok fazla durmadığını ya da hassas konularda daha dikkatli olduklarını belirtmişlerdir. Yine Ö7 ise: “Farklı yaklaşıyorum. Toplumumuzu tanıtmaya çalışıyorum. Fikrini alacak kadar iletişim kurabilmek için daha yakın davranıyorum. Sosyal bilgiler dersine ilgili değilim. İngilizce ve Matematik dersine daha ilgililer bende bu durumu değiştirebilmek için dikkatlerini çekmeye ve sevdirmeye çalışıyorum” şeklinde görüş belirterek sosyal bilgiler dersinin doğası olan toplumla kaynaşma yönünden farklı davrandığını vurgulamıştır.

Sığınmacı öğrencilere sosyal bilgiler dersinde farklı yaklaşmadığını diğer öğrenciler gibi davrandığını belirten Ö3 ise, “Hayır, Sosyal Bilgiler dersi öğretimi açısından farklı yaklaşmıyorum diğer öğrencilerle nasıl ders işliyorsam o şekilde devam ediyorum” şeklinde görüş belirterek farklı yaklaşmama durumu hakkındaki görüşünü belirtmiştir.

Tablo 6

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sığınmacı Öğrencilere Yönelik Özel Bir Öğretim Stratejisi Uygulama Durumu

Özel Bir Öğretim Stratejisi, Yöntem ya da Teknik	Katılımcılar	f
Drama	Ö5	1
Tarihi Anekdotalar	Ö4	1
Bol Örnek	Ö1, Ö7, Ö8	3
Bol Tekrar	Ö5, Ö2, Ö8	3
Mizah	Ö4	1
Ders Araç-Gereçlerini Temin	Ö2, Ö5	2
Projeksiyon	Ö3	1
Karikatür, Resim, afiş gibi Görsellerden Yararlanma	Ö6, Ö9, Ö10	3
Toplam		15

Tablo 6 incelendiğinde, görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerince çeşitli yöntemler belirleyerek; derslerinde sığınmacı öğrencileri derse katmaya yönelik daha çok drama (f:1), tarihi anekdotlar (f:1), bol örnek verme (f:3), bol tekrar yapma (f:3), mizah (f:1), ders araç gereçlerini temin etme (f:2), projeksiyon (f:1), karikatür, resim, afiş gibi görsellerden yararlanma (f:3) gibi yöntem ve tekniklerden yararlandıkları görülmektedir. Aslında yapılan

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

görüşmelerde ortak eğilimin sığınmacı öğrenciler için özel bir öğretim stratejisine başvurulmadığı yönündedir. Fakat bazı yöntem ve tekniklerle sığınmacı öğrenciler sınıf genelince yapılan eğitime doğrudan adapte edilmeye çalışılmaktadır.

Bu doğrultuda örneğin, derslerde drama yaptırdığını ifade eden Ö5: “*Dersi eğlenceli kılmak için drama yaptırıyorum. Öğrenci katılımını sağlamak, derse ilgiyi uyandırmak için sığınmacı öğrencilere özellikle roller veriyorum.*” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö4 ise “*Tarihi anekdotlar anlatarak zaman zaman sığınmacı öğrencilerin ilgilerini derse çekiyorum.*” demiştir. Yine Ö1: “*Bilmedikleri kavramları açıklayarak ve bolca örnekler vererek öğrenmelerini sağlıyorum*”; Ö2: “*Tarih ve coğrafya konularında defalarca anlattığımı biliyorum.*”; Ö8 “*Anlamadıklarını söyledikleri zaman anlayana kadar anlatıyorum. Ders içi etkinliklere katılmalarını sağlamak için çaba sarf ediyorum.*”; Ö9 ise: “*Öğrenciler özellikle Türkçeyi tam olarak bilmedikleri için anlamakta güçlük çekiyorlar, ben de zaman zaman projeksiyonla dağları, ovaları, her hangi konuyla alakalı bir resmi gösteriyorum, somut oluyor en azından, okuduğunu anlamasa bile gördüğünü daha hızlı anlıyor.*” şeklinde görüşlerini vurgulamışlardır.

Tablo 7

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Öğretim Stratejilerine Yönelik Yaşadıkları Sorunlar

Yaşanılan Sorunlar	Katılımcılar	f
İletişime Kapalı olmak	Ö2,Ö3,Ö5,Ö9	4
Ders araç- gereçleri getirmeme	Ö1	1
Derse Katılmama	Ö2,Ö4,Ö5,Ö7,Ö8,Ö10	6
İlgisiz Davranma	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4	4
Dersi Sevmeme	Ö8	1
Dersi gereksiz Görme	Ö1	1
Anlamakta güçlük çekme	Ö6	1
Dil yetersizliği	Ö2,Ö3,Ö5, Ö7,Ö8,Ö9	6
Toplam		24

Tablo 7 incelendiğinde sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde uygulanan öğretim stratejilerine yönelik yaşadıkları sorunları tespit etmek için sorduğumuz soruya araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamı kendi okullarındaki durumu değerlendirerek cevap vermiştir. Katılımcılar sığınmacı öğrencilerin uygulanan stratejilere genel olarak ilgisiz davrandıklarını, dersi önemsemeyip gereksiz gördüklerini, iletişime kapalı oldukları için derse çok fazla katılmadıklarını, dil yetersizliğinden dolayı zaten içeriği de stratejileri

de çok fazla anlamadıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin Ö1: “Evet, sorun yaşıyorlar. En başta dil sorunu yaşıyoruz. Ders araç gereçlerini getirmiyorlar. Sosyal bilgiler dersine ilgileri çok az. Tarih ile ilgili konularda isteksiz davranıyorlar. Öğrensek bile işimize yaramayacak göziyle bakıyorlar” şeklinde görüş bildirmiştir. Ö2 ise “Evet, iletişim konusunda sorun yaşıyoruz. Derse katılımlarının sağlanması konusunda, başarı konusunda sınıf ortalamalarını düşürüyorlar denemede, onlara anlatabilmek için ders içi çok fazla zaman harcıyorum ve birçok konum aksıyor. Burada kalmak istemeyenler neden buranın tarihini öğreneyim gibi bir yaklaşımları var açıkçası buda sorun” şeklinde görüş bildirerek il genelinde yapılan sınavlarda sığınmacı öğrencilerin okul ortalamasını düşürdüğünü ve ders içi zamanı çok fazla harcamalarına neden olduklarını bildirmiştir. Ö6: “Dersimle ilgili kavramların anlamlarını bilmiyorlar. Onun dışında dil bilenlerle sıkıntımız yok. Tarih konuları yine neyse ama coğrafya konularını genel olarak zorlanıyorlar. Bunların dışında herhangi bir sorunum olmadı” şeklinde görüş belirterek sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersine özgü kavramları anlamakta ve öğrenmekte sıkıntı yaşadıklarını vurgulamıştır. Ö8: “Konulara katılmıyorlar, kitaptaki resimleri inceliyorlar. Sığınmacı öğrencilerimden de duyuyorum. İngilizce dersinde ve matematik dersini daha fazla seviyorlar ve öğretmenlerinin de bu derslerde başarılı olduklarını ifade ediyor. Başarmak için o dersi sevmek gerekiyor. Sığınmacı öğrencilerim maalesef üzümlere dile getiriyorum dersimi geneli sevmiyor özellikle tarih konularında çok sıkıntı yaşıyoruz” şeklinde görüş bildirmiş; tarih konularına karşı özellikle öğrencilerin ilgisiz olduklarını vurgulamıştır.

Sığınmacı Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğini Anlamada Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin içeriğini anlamada yaşadıkları sorunlar nelerdir?” şeklindedir. Bu alt probleme yönelik görüşme formunda sorulan sorulara sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdiği cevaplar kategorilere ayrılmış ve temalar halinde kodlanarak tablo 8 ve tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 8’de yer alan verilere göre sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde katılımlarının fazla olduğu konulara araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinden 3’ü iletişim, 3’ü demokrasi, 4’ü insan hakları ve çocuk hakları, 4’ü nevrus bayramı ve dini bayramlar, 3’ü UNİCEF ve BM, 1’i göç, 2’si Osmanlıca kelime telaffuzu, 1’i tarihi eserler, 1’i yönetim şekilleri cevabını vermiştir.

Tablo 8

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Katılımlarının Fazla Olduğu Konulara İlişkin Bulgular

Katılımı Fazla Olunan Konular	Katılımcılar	f
İletişim	Ö1,Ö2,Ö3	3
Demokrasi	Ö1,Ö4,Ö11	3
İnsan Hakları ve Çocuk Hakları	Ö4,Ö2,Ö7,Ö8	4
Nevruz Bayramı ve Dini Bayramlar	Ö3,Ö6,Ö8,Ö11	4
UNİCEF ve BM	Ö3,Ö4,Ö11	3
Göç	Ö4	1
Osmanlıca Kelime Telaffuzu	Ö6,Ö11	2
Tarihi Eserler	Ö7	1
Yönetim Şekilleri	Ö8	1
Toplam		22

Örneğin Ö2: “Kendi ülkeleri ile ilgili konularda mesela Afgan Dostluk anlaşmasında Afgan öğrenciler, İran Şahı ile olan görüşmeye İranlı öğrenciler daha çok dikkatlerini çektiğinden o konulara katılmayı daha çok istiyorlar. Genel olarak insan hakları, empati, iletişim konularına katılımları var.” derken; benzer şekilde Ö5: “Katılımı fazla olan konular sosyal, kültürel konuların hepsine daha fazla katılıyorlar. Özellikle kendi ülkeleri ile ilgili olan konular olduğunda direk gözlerinin içinin parladığını fark ediyorum. Konu anlattıktan sonra kesinlikle o konularda sığınmacı öğrencilerin fikrine başvuruyorum” diyerek daha çok sığınmacı öğrencilerin kendi ülkeleriyle alakalı konularda daha dikkatli ve istekli davrandıklarını fark ettiklerini belirtmişlerdir. Ö3, Ö6 ve Ö8 ise özellikle sığınmacı öğrencilerin kendi ülkeleri ve kültürleri ile ortak diye nitelendirebileceğimiz sosyal bilgiler dersine ait konularda öğrencilerin katılımların fazla olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin, Ö3: “Türkçe bilen öğrenciler zaten yapıyor onlarla ilgili sorunlarımız olmuyor. Türkçe bilenler için diye özellikle belirtip cevaplayacak olursam Nevruz Bayramı, UNİCEF ile ilgili bilgileri çok iyi, dokuma kilim, iletişim konularına katılımları Türk öğrencilerden bile daha iyi.” demiştir. Benzer şekilde Ö6: “5. Sınıftaki sığınmacı öğrenciler Nevruz Bayramı konusuna çok fazla ilgi gösterdiler. Arapça bildikleri için Kızılay ve Yeşilay’ın Arapça isimlerini daha çabuk öğrendiler.” vurgusu yaparken; Ö8 ise “Dini bayramlar, İslam tarihi ile ilgili konular geldiğinde katılımları yüksek oluyor. Mesela İran’da sanırım ramazan ve ahlak polisleri varmış. Sınıfta hepimizin dikkatini çekti. Çünkü bilmiyorduk ve yeni bir şey öğrenmiş olduk yaşadıkları ülkelere dair. Yönetim şekilleri konusu ve çocuk hakları gibi konulara ilgililer.” demiştir.

Tablo 9

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Katılımlarının Az Olduğu Konulara İlişkin Bulgular

Katılımı Az Olunan Konular	Katılımcılar	f
Bağımsızlık Sembolleri Haritalar	Ö1,Ö4,Ö9	3
Ölçekler	Ö1,Ö2,Ö4,Ö6,Ö9,Ö11	6
İlk Çağ Medeniyetleri	Ö3,Ö4,Ö5,Ö9	4
Osmanlı Devleti	Ö2,Ö3,Ö4,Ö8,Ö9	5
İnkılâp Tarihi	Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö8,Ö9	6
Selçuklu Tarihi	Ö5,Ö8,Ö9	3
Matematik ve Özel Konum	Ö1,Ö2,Ö4,Ö6,Ö9,Ö10	6
Teknolojinin Serüveni	Ö4,Ö7	2
Toplam		35

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenler sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde en az katıldığı konular olarak 3'ü bağımsızlık sembolleri haritalar, 6'sı ölçekler, 4'ü ilk çağ medeniyetleri 5'i Osmanlı Devleti, 6'sı İnkılâp Tarihi, 3'ü Selçuklu Tarihi, 6'sı matematik ve özel konum, 2'si teknolojinin serüveni konularını belirtmiştir. Örneğin Ö2: "*Haritalar, ölçekler, tarihi konulara katılımları oldukça az*" demiş; Ö3: "*Osmanlı tarihi, ilk çağ tarihi inkılâp tarihi konularına katılımları oldukça azdı*" demiştir. Ö5: "*Türkçeyi bilenler zaten onlar her konuyu öğrenebiliyorlar. Türkçeyi bilmeyenler daha ağır olan konulara ilkçağ medeniyetleri ya da Selçuklu devletinin yaptığı savaşları, matematik ve özel konum ile ilgili konulara katılımları daha az.*" şeklinde görüş belirterek sığınmacı öğrencilerin tarih ve coğrafya konularını öğrenmekte isteksiz davrandıklarını vurgulamıştır. Ö6: "*Hak ve sorumluluklarımız konularını kendileri kullanmadıkları için çok fazla bilmiyorlar ve dikkatlerini çekmedi. Coğrafya ağırlıklı konularda katılımları oldukça az*" şeklinde görüş belirterek benzer şekilde coğrafya ve tarih konularını öğrenmekte zorluk yaşadıklarını gözlemlediğini ifade etmiştir. Ö8 ise: "*Osmanlı devleti, Selçuklu devleti, ilkçağ medeniyetleri, Türk büyükleri ve bilim adamları konularına karşı ilgi minimum düzeyde denilebilir, genel olarak tarihi konularına katılım az oluyor, çünkü bu konuların kendilerini çokta ilgilendirmediklerini düşünüyorlar*" diyerek; sığınmacı öğrencilerin kendi kültürleri ve geçmişleriyle benzer ya da alakalı olan konulara katılımlarının fazla olması gibi; geçmişleri ve kültürleri ile bağlantılı olmayan konularda da isteksiz olduklarını belirtmiştir.

Sığınmacı Öğrenciler ile Yapılan Görüşmelere İlişkin Bulgular

Bu bölümde sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunları ortaya koymak amacıyla "*Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler*

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

dersinin içeriğini anlamada yaşadıkları sorunlar, sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde ölçme ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunlar” alt problemlerine ilişkin temalar belirlenmiş ve cevaplar kodlanarak tablolar halinde verilmiştir.

Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğini Anlamada Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi “*Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin içeriğini anlamada yaşadıkları sorunlar nelerdir?*” şeklindedir. Bu alt probleme yönelik görüşme formunda sorulan sorulara sığınmacı öğrencilerin verdikleri cevaplar kategorilere ayrılmış ve temalar halinde kodlanarak tablo 10, tablo 11 ve tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 10

Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersini Sevip Sevmeme Durumuna Yönelik Bulgular

Sınıf	Duygu Durumları	Katılımcılar	f
5.sınıf	Seviyorum	SÖ3,SÖ4,SÖ5,SÖ6,SÖ7,SÖ8,SÖ9,SÖ10	8
	Sevmiyorum	SÖ1,SÖ2,SÖ11	3
6. sınıf	Seviyorum	SÖ1,SÖ4,SÖ7,SÖ8,SÖ9, SÖ10,SÖ11	7
	Sevmiyorum	SÖ2,SÖ3,SÖ5,SÖ6	4
7. sınıf	Seviyorum	SÖ2,SÖ3,SÖ4,SÖ6,SÖ9, SÖ10	6
	Sevmiyorum	SÖ1,SÖ5,SÖ7,SÖ8,SÖ11	5
8. sınıf	Seviyorum	SÖ1,SÖ3,SÖ4,SÖ5,SÖ6,SÖ7	6
	Sevmiyorum	SÖ8,SÖ9,SÖ10,SÖ11, SÖ2	5

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan 5. Sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerin 8’inin Sosyal Bilgiler dersini sevdiği, 3’ünün sevmediği; 6. Sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerinin 7’sinin sosyal bilgiler dersini sevdiği, 4’ünün sevmediği; 7. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerinin 6’sının sosyal bilgiler dersini sevdiği, 5’inin sevmediği; 8. sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerinin 6’sının sosyal bilgiler dersini sevdiği, 4’ünün sevmediği, 1 öğrencinin ise kararsız kaldığı görülmüştür.

Sosyal Bilgiler dersini sevmediğini ifade eden sığınmacı öğrenciler ezberlemeleri gereken tarihler olduğunu, savaşlara programda çok sıklıkla değinildiğini ve kullanılan yöntem tekniklerin yetersizliğini gerekçe olarak göstermişlerdir. 5. sınıf SÖ1: “*Sevmiyorum. Çünkü zor, tarihleri çok karıştırıyorum. Hangi olay ne zaman olmuştu. Olaylarda geçen devletlerin savaşları hangi devlet hangisi ile savaşmıştı. Bunları öğrenmek zor oluyor.*”

şeklinde görüş bildirerek olaylar ve kronoloji arasındaki bağlantıyı kuramadığından sevmediğini vurgulamıştır. 6. sınıf SÖ3 “*Hayır, sevmiyorum. Çünkü anlatım hep yapıyor ve zor geliyor. Dinlerken uyum geliyor nerdeyse*” şeklinde görüş belirtirken derste kullanan yöntem ve tekniklerden dolayı sosyal bilgiler dersini sevmediğini belirtmiştir.

Sosyal bilgiler dersini sevdiğini ifade eden bazı öğrenciler ise genel olarak öğretmeni gerekçe göstermiş; bazıları ise bu dersin onlara yeni birtakım konular öğretmesini olumlu görmüştür. Öğrencilerden örneğin 5. Sınıf SÖ6: “*Seviyorum. Çünkü yaşadığım ülke hakkında bilgiler ediniyorum. Tarihini, kültürel özelliklerini öğreniyorum.*” görüş belirtirken benzer şekilde SÖ11: “*Seviyorum. Çünkü Türk devleti bize kucak açtı ve bende burada bu devlete hayranlık duyup öğrenmek istiyorum. Sosyal bilgiler dersi de bunu sağlıyor.*” şeklinde görüş belirterek yaşadıkları ülkenin tarihi hakkında bilgiler öğrendiklerinden dolayı sosyal bilgiler dersini sevdiklerini belirtmişlerdir. 6. sınıf SÖ10: “*Evet, seviyorum hayatımızdaki karşılaştığımız sorunları burada öğrenip çözüyoruz*” şeklinde görüş belirterek günlük yaşama paralel bilgiler edindiği için ilgisini çektiğini vurgulamıştır. 7. sınıf SÖ7: “*Seviyorum. Öğretmen resim çizdiği için oyunlarla ders anlatıyor.*” şeklinde görüş belirterek derste öğretmenin kullandığı yöntem ve teknikten dolayı dersi sevdiğini belirtmiştir.

Tablo 11

Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde İşlenen Konuları Anlayıp Anlamama Durumuna İlişkin Bulgular

Sınıf	Duygu Durumları	Katılımcılar	f
5. sınıf	Anlıyorum	SÖ1,SÖ3,SÖ4,SÖ5, SÖ6, SÖ8, SÖ9, SÖ10	8
	Anlamıyorum	SÖ2	1
	Kararsızım	SÖ7, SÖ11	2
6. sınıf	Anlıyorum	SÖ1, SÖ3, SÖ4, SÖ6, SÖ7,SÖ8, SÖ9, SÖ10,SÖ11	9
	Anlamıyorum	SÖ5	1
	Kararsızım	SÖ2	1
7. sınıf	Anlıyorum	SÖ1,SÖ2,SÖ3,SÖ4,SÖ6, SÖ9,SÖ10,	7
	Anlamıyorum	SÖ11	1
	Kararsızım	SÖ5,SÖ7,SÖ8	3
8. sınıf	Anlıyorum	SÖ4,SÖ5,SÖ6,SÖ9,SÖ10,SÖ11	6
	Anlamıyorum	SÖ1	1
	Kararsızım	SÖ2,SÖ3,SÖ7,SÖ8	4

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan 5. Sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerin 8’inin sosyal bilgiler dersini anladığı, 1’inin anlamadığı, 2’sinin kararsız kaldığı; 6. sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerin 9’unun sosyal bilgiler dersini anladığı, 1’inin anlamadığı, 1’in kararsız kaldığı; 7. sınıfta

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

öğrenim gören sığınmacı öğrencilerin 7'sinin sosyal bilgiler dersini anladığı, 1'inin anlamadığı, 3'ünün kararsız kaldığı; 8. sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerin ise 6'sının sosyal bilgiler dersini anladığı, 1'inin anlamadığı, 4'ünün kararsız kaldığı görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersine yönelik anlatılan konuları anlamakta yetersiz olduğunu ifade eden sığınmacı öğrenciler bu duruma neden olarak Türkçeyi bilmemelerini göstermişlerdir. Bu doğrultuda görüş belirten 5. sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrenci SÖ2: *“Anlayamıyorum. Bir kere anlamını bilmediğim çok kelime var ve bir ülkenin geçmişini öğrenmek kolay değil”* benzer şekilde 7. sınıf öğrencisi SÖ7: *“Az anlıyorum çünkü zaten dili zor anlıyorum derste bir konu anlatılırken anlamadığım kelimeler olunca konuyu öğrenemiyorum. Öğretmende hep yazı yazdırıyor yazı yazarak da anlayamıyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

Sosyal Bilgiler dersini anladığını ifade eden öğrenciler Türk diline hâkim olduklarını ve ilköğretime ülkemizde başladıklarını belirtmişlerdir. SÖ6: *“Anlıyorum, güzel farklı bilgiler veren bir ders konuları sıkıcı değil.”* 6.sınıf SÖ4: *“Evet, anlıyorum. Çünkü çok sevdiğimden sosyal bilgiler dersini öğrenmek istiyorum.”* şeklinde görüş belirterek sosyal bilgiler dersinin konularının ilgisini çektiğinden dolayı öğrenmek istediğini belirtmiştir.

Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya katılan sığınmacı öğrencilerin ilgi duymadığı konular olarak 5. Sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerinden 4'ü ilkçağ medeniyetleri, 4'ü Fiziki harita ve yeryüzü şekilleri, 3'ü bilim insanları ve icatları, 3'ü üretim ve dağıtım, 3'ü iklim olayları, 1'i bağımsızlık sembolleri; 6. Sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerden 3'ü haritalar, 3'ü ülkemizin kaynakları, 2'si araştırma yöntemleri, 2'si matematik ve özel konum, 2'si elektronik yüzyıl, 2'si ithalat ve ihracat, 1'i yeryüzünde yaşam, 1'i nüfus, 1'i sosyal bilgiler öğreniyorum, 1'i ipek yolunda Türkler, 1'i sanayi; 7.sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerin 4'ü reform ve Rönesans, 3'ü yeryüzü şekilleri, 2'si haritalar, 2'si yeraltı kaynakları, 2'si nüfus ve dağılışı, 1'i tarih ve kronoloji, 1'i Atatürk ilkeleri ve laiklik, 2'si ise tüm konular şeklinde cevap vermiştir. Örneğin 5.sınıfta öğrenim gören SÖ1: *“Bilim ve teknoloji konularını zaman içinde geçirdikleri ilerleme konularını icatları anlamakta zorluk çektim. Üretim ve dağıtımla ilgili konular da zordu nerede neler üretiliyor öğrenmesi zordu”* demiş; SÖ8 ise: *“Göl, plato, vadi ne demek öğrenemedim. Kütüphanedeki fiş konusunu zor öğrendim. Egemenlik, bağımsızlık sembolleri anlamsız geldi ve zor öğrendim”* şeklinde görüş belirterek yeryüzü şekilleri ve bağımsızlık sembolleri konularını öğrenirken zorluk yaşadığını bildirmiştir.

Tablo 12

Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde İlgi Duymadıkları Konular

Sınıf	İlgi Duymadıkları Konular	Katılımcılar	f
5. sınıf	Bilim İnsanları ve İcatlar	SÖ1,SÖ2,SÖ3	3
	Üretim ve Dağıtım	SÖ1,SÖ7,SÖ9	3
	İlk Çağ Medeniyetleri	SÖ2,SÖ6,SÖ10,SÖ11	4
	Fiziki Harita ve Yeryüzü Şekilleri	SÖ2,SÖ5,SÖ9,SÖ8	4
	İklim ve Olayları	SÖ4,SÖ5,SÖ9	3
	Bağımsızlık Sembolleri	SÖ8	1
	Araştırma Yöntemleri	SÖ1,SÖ10	2
	Haritalar	SÖ1,SÖ2,SÖ9	3
	Matematik ve Özel Konum	SÖ2,SÖ11	2
	Ülkemizin Kaynakları	SÖ3,SÖ5,SÖ11	3
6. sınıf	Yeryüzünde Yaşam	SÖ3	1
	Elektronik Yüzyıl	SÖ4,SÖ8	2
	Nüfus	SÖ5	1
	İthalat ve İhracat	SÖ5,SÖ10	2
	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	SÖ6	1
	İpek yolunda Türkler	SÖ6	1
	Sanayi	SÖ10	1
	Tarih ve Kronoloji	SÖ1	1
	Haritalar	SÖ2, SÖ4	2
	Yeraltı Kaynakları	SÖ2, SÖ7	2
7. sınıf	Osmanlı Tarihi	SÖ5	1
	Yeryüzü Şekilleri	SÖ6, SÖ7, SÖ8	3
	Nüfus ve Dağılışı	SÖ7, SÖ8	2
	Reform ve Rönesans	SÖ7, SÖ8, SÖ9, SÖ10	4
	Atatürk İlkeleri ve Laiklik	SÖ11	1
	Tüm Konuları Seviyorum	SÖ3, SÖ6	2
	Kronoloji	SÖ1	1
	Savaşlar	SÖ2.SÖ8.SÖ11	3
	İnkılaplar	SÖ7,SÖ8,SÖ9,SÖ11	4
	Tamamı	SÖ6,SÖ10	2

6. sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerden SÖ2: “Coğrafya konularını sevmiyorum. Matematik konum ve özel konum arasındaki farkları hiç anlayamadım. Ne gerek varmış ki böyle bir ayırım yapmaya. Bakı mesela sadece adını biliyorum. Konunun detayı hakkında hiçbir fikrim bile yok” şeklinde görüş belirterek coğrafya ve tarih konularını öğrenmekte güçlük yaşadığını vurgulamıştır. SÖ6: “Sosyal Bilgiler öğreniyorum konusu saçma geldi. İpek yolunda Türkler ezber olduğu için ve anlamını daha çok bilmediğim kelimeler olduğundan öğrenemiyorum” şeklinde görüş belirterek derste ilgi duymadığı

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

konuların genel olarak anlamını bilmediği kavramlardan kaynaklandığını ifade etmiştir.

7. sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerden SÖ2: *“Coğrafya ile aram iyi değil. Yeraltı madenleri nerden hangi maden çıkıyor. Öğrenmekte zorluk çekiyorum.”* şeklinde görüş belirterek, yeraltı kaynaklarının bulunduğu ve çıkarıldığı yerler hakkında kargaşa yaşadığı için öğrenmekte zorluk çektiğini vurgulamıştır. SÖ5: *“Osmanlı Devleti konuları çok uzun geçmiş bir devleti neden öğreneyim ki hem zor hem de ileride bunu bilmek benim ne işime yarayacak”* şeklinde görüş belirterek özellikle Osmanlı tarihi konusuna çok fazla değinildiği için zorluk yaşadığını belirtmiştir.

8. sınıfta öğrenim gören sığınmacı öğrencilerden SÖ1: *“İnkılâpların yapılışı sırası mesela hangi olay daha önce olmuştur hangi olay daha sonra olmuştur gibi konuların zamanlamasını sevmiyorum.”* şeklinde görüş belirterek kronoloji konularının öğrenilmekte zor olduğunu belirtmiştir. SÖ2 ise *“İlkeler konusu çok karışık geldiği için sevmedim.”* şeklinde görüş belirterek ilkeler konusunun karmaşık geldiği için ilgisini çekmediğini belirtmiştir.

Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Ölçme ve Değerlendirme Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi *“Sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde ölçme ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?”* şeklindedir. Bu alt probleme yönelik görüşme formunda sorulan sorulara sığınmacı öğrencilerin verdikleri cevaplar kategorilere ayrılmış ve temalar halinde kodlanarak tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya katılan 44 sığınmacı öğrencinin 24’ü sosyal bilgiler sınavlarında zorlanmadığını ifade ederken; 18 sığınmacı öğrenci zorlandığını vurgulamıştır. 2 öğrenci ise kararsız kalmıştır. Sınıf bazında ele alındığında 5. sınıf öğrencilerinin 6’sı sosyal bilgiler dersinin sınavını yapabildiğini, 4’ü yapamadığını, 1’i kararsız kaldığını; 6. sınıf öğrencilerinin 7’si sınavları yapabildiğini, 3’ü yapamadığını, 1’i kararsız kaldığını; 7. sınıf öğrencilerinin 5’i sınavları yapabildiğini, 6’sı yapamadığını, 8. sınıf öğrencilerinin ise 5’i sınavları yapabildiği, 6’sı yapamadığını vurgulamıştır.

Örneğin sosyal bilgiler sınavlarında zorlandığını ifade eden 5. sınıf öğrencilerinden SÖ1: *“Öğretmenim soruları kolay sorsa yapabilirdim. Daha çok kelime anlamlarını bilsem sınavları yapardım. Sınavda anlamını bilmediğim kelimeler karşıma çok çıkıyor bilsem bile yapamıyorum”* şeklinde görüş bildirerek sınavların seviyesinin üstünde olduğunu vurgulamıştır. SÖ2 ise

“Yapamıyorum. Sevsem, ilgimi çekse ve kolay olsa yapardım. Sınavları yapabilmek için çabalamıyorum” diyerek, sosyal bilgiler dersini sevmediğinden dolayı sınavları yapamadığını belirtmiştir.

Tablo 13

Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Sınavlarında Zorlanıp Zorlanmadıklarına İlişkin Bulgular

Duygu Durumları		f
	Zorlanmıyorum	24
	Zorlanıyorum	18
	Kararsızım	2
	Toplam	44
Sınıf	Katılımcılar	
5. sınıf	Zorlanmıyorum	SÖ3, SÖ4, SÖ5, SÖ6, SÖ8, SÖ10
	Zorlanıyorum	SÖ1, SÖ2, SÖ7, SÖ9
	Kararsızım	SÖ11
	Zorlanmıyorum	SÖ1, SÖ4, SÖ8, SÖ9, SÖ7, SÖ10, SÖ11
6. sınıf	Zorlanmıyorum	SÖ2, SÖ3, SÖ5,
	Kararsızım	SÖ7
	Zorlanmıyorum	SÖ5, SÖ7, SÖ8, SÖ9, SÖ10, SÖ11
	Zorlanıyorum	SÖ1, SÖ2, SÖ3, SÖ4, SÖ6
7. sınıf	Kararsızım	-
	Zorlanmıyorum	SÖ2, SÖ4, SÖ5, SÖ6, SÖ7
	Zorlanıyorum	SÖ1, SÖ3, SÖ8, SÖ9, SÖ10, SÖ11
	Kararsızım	-
8. sınıf	Zorlanmıyorum	SÖ2, SÖ4, SÖ5, SÖ6, SÖ7
	Zorlanıyorum	SÖ1, SÖ3, SÖ8, SÖ9, SÖ10, SÖ11
	Kararsızım	-
	Zorlanmıyorum	SÖ2, SÖ4, SÖ5, SÖ6, SÖ7

6. Sınıf öğrencilerinden SÖ2: “Yapamıyorum. Ders zor sınavları da zor oluyor. Sözlü şekilde sınavlar yapılırsa yapabilirdim” şeklinde görüş belirterek sınavların farklı yöntemler kullanılması gerektiği hakkında vurgu yapmıştır. 7. sınıf öğrencilerinden SÖ4: “Görsel sorular olsa daha iyi olurdu ve sınavları daha iyi yapabilirdim” şeklinde görüş belirterek soruların görsel materyallerle desteklenmesi yönünde görüş bildirmiştir. Yine bu görüşe paralel olarak diğer sığınmacı öğrenci SÖ5 ise, “Yapamıyorum. Görsel ve eşleştirmeli sorular olsa daha iyi olurdu” vurgusu yapmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde ise hem sosyal bilgiler öğretmenlerinin hem de sığınmacı öğrencilerin ifadelerine ilişkin bulgulardan hareket edilerek sığınmacı

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunlar irdelenerek; sonuçlar ortaya konulmuş; ardından önerilere yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler derisinde genellikle ilgisiz ve başarısız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sığınmacı öğrencilerin Türkçeyi yetersiz düzeyde bilmeleri (dil yetersizliği) onların akademik başarılarının da düşük olmasına sebep olarak görülmüştür. Sığınmacı öğrencilerin dillerinin yetersiz düzeyde olması derse karşı olan ilgilerinin de düşük olması sonucunu doğurmuştur. Dil sorunun en önemli sorunlardan biri olduğu benzer çalışmalarda da vurgulanmıştır (Kardeş ve Akman, 2018; Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016; Polat, 2012; Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016). Polat'ın (2012) “Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri” adlı çalışmasında öğrencilerin Türkçeyi anlamada zorluk yaşadıklarını bu nedenle ödev ve sorumluluklarını yerine getiremediklerini gözlemlemiştir. Benzer şekilde Kardeş ve Akman'ın (2018) “Suriyeli Mültecilerin Eğitime Yönelik Öğretmen Görüşleri” ni belirlemeye çalıştığı araştırmanın sonucunda da Suriyeli çocukların Türkçeyi öğrenme ve okula uyumla ilgili sorunlarının öncelik taşıdığı; öğretmenlerin sınıfta çocuklara dil bilmedikleri için yönerge vermekte zorlandıkları ve çocukların dersin başında dikkatle dinlemelerine rağmen daha sonra dersi ve etkinliği anlamadıkları için derse ilgilerini kaybettikleri vurgulanmıştır. Dil sorunu okullarda sığınmacı öğrencilerin yaşadıkları en önemli sorundur. Sığınmacı öğrenciler herhangi bir hazırlık süreci geçirmeden ve dil sorunları çözülmeden okula başladıklarında, hem sosyal hem de akademik açıdan sorunlar yaşamaktadırlar. Öğrenciler dil öğrenene kadar dersleri anlamadıkları için okulun akademik anlamda bir katkısı onlara olamamakta, öğrenciler derste anlatılanları anlayamamakta, neticede sahip oldukları potansiyeli açığa çıkarmalarını bu durum engellemekte ve akademik olarak geri kalmalarına neden olmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak sığınmacı öğrencilere yönelik farklı bir sınav ya da ölçek hazırlamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma gerekçe olarak öğretmenler sınıfların genel olarak kalabalıklığını, ders yüklerini ve zamanlarının yetersizliğini göstermişlerdir. Öğretmenler sığınmacı öğrencilerin sınıf geçme durumlarının öğretmenlerin verdikleri fazla notlar neticesinde olduğunu vurgulayıp; sığınmacı öğrenciler için farklı bir ölçme aracına ihtiyaç duymamıştır. Erdem'in (2017) “Sınıfında sığınmacı öğrenciler bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözümüne dair öneriler” adlı çalışmasında da benzer sonuçlar ile karşılaşmıştır. Bu çalışmada da öğretmenlerin ölçme değerlendirme konusunda nesnel bir yöntem geliştiremedikleri görülmüştür.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun sığınmacı öğrencilere dil bilmediklerinden dolayı farklı yaklaşıtları, toplumsal kaynaşma sağlama konusunda destek oldukları, derste anlamadıkları konuda sürekli tekrarlar yaptıkları, onlara daha çok anlayışlı ve toleranslı davrandıkları, ders içi görevlendirmelerde sığınmacı öğrencilerin derse katılımını sağlamak için tahtaya kaldırdıkları, tarih ve coğrafyaya ait konuların öğretiminde, milli ve manevi konuların vurgulanmasında, savaş ve göç gibi konuları anlatırken daha hassas davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Erdem'in (2017) çalışmasında da benzer şekilde öğretmenlerin sığınmacı öğrenciler ile yaşadıkları öğretimsel sorunlarının başında dil sorunu olduğu için özellikle bu sorundan dolayı öğrencilere farklı davranıldığı sonucuya karşılaşılmıştır. Zayimoğlu Öztürk'ün (2018) çalışmasında da sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sığınmacı öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde dersi anlayamama, uyum vb. sorunların temelinde dil sorununun olduğunu düşündüklerini vurgulamıştır. Ayrıca Mercan Uzun ve Bütün (2016) tarafından okul öncesi eğitim kurumlarındaki sığınmacı çocuklarla ilgili yapılan araştırmada, Suriyeli sığınmacı çocukların, bulundukları eğitim kurumlarına uyum sağlamakta ciddi güçlükler yaşadıklarını ortaya koymuştur. Araştırmada en önemli nokta çocukların Türkçe bilmemeleri nedeniyle ciddi sorunlar yaşadıklarıdır. Çocuklar Türkçe bilmedikleri için hem öğretmenleri ile hem de akranları ile iletişim kuramamaktadırlar. Bu nedenle de sosyalleşememekte ve grubun dışında kalmaktadırlar.

Sığınmacı öğrencilerin verdikleri ifadelerden genel olarak Türk tarihi ve coğrafyasına ilişkin konuları sevmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi olarak ise sosyal bilgiler programındaki konuların kendi ülkelerinde farklı şekilde öğretilmesinden kaynaklandığı gösterilmiştir. Diğer taraftan milliyetine sahip oldukları ülkelere göre konulara olan yaklaşımları da değişmektedir. Örneğin İran ülkesinden gelen sığınmacı öğrenciler, laiklik, inkılâplar ve yenilikler hakkındaki konuları sevmediklerini belirtmişlerdir. Suriye'den gelen sığınmacı öğrencinin ise Osmanlı ve İnkılâp Tarihi konularını özellikle sevmediği gözlenmiştir. Genel olarak sonradan gelen sığınmacı öğrencilerin ise sosyal bilgiler dersini anlamadıkları ortaya çıkmıştır. Ülkelerindeki eğitim programı göz önünde bulundurulduğunda Suriyeli sığınmacı öğrencilerin Türk tarihine ön yargılı bakma sebepleri ortaya çıkmıştır. Suriye ulusal müfredatında Türkiye Cumhuriyeti topraklarının büyük kısmının "Arap Vatanı" olarak tabir edilmesi, Türkiye'nin bu toprakları Araplardan "gasp etmek" suretiyle aldığının vurgulanması; Asi Nehri'nin Suriye iç suları arasında gösterilmesi; Fırat ve Dicle'nin Ermeni yükseltilerinden doğduğunun ifade edilmesi; Osmanlı Devleti'nin sömürgeci bir güç olarak Arapların gelişimini sekteye uğrattığının iddia edilmesi; Suriyelilerin Türklere karşı bağımsızlık savaşı verdiklerinin iddia

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

edilmesi; Hatay'ın Suriye'nin bir kenti olduğu ve Türkiye tarafından istila edildiğinin belirtilmesi" (Bilim Eğitim Kültür Araştırmaları Merkezi (BEKAM), 2015) bu sonucun nedenleri arasında gösterilebilir (Kızıl ve Dönmez, 2017). Polat'ın (2012) "Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri" ile adlı çalışmasında sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde öğrenmekte zorlandıkları konular kapsamında öğrencilerin ana dilleri ve kültürel farklılıkları nedeniyle eğitim istemine uyum sağlayamadıkları sonucuna rastlanmıştır. Bu sonuç ile çalışmamızın sonucu arasında bir benzerlik bulunmaktadır.

Türkçeyi nispeten daha iyi bilen, ilköğretime Türkiye'de başlayan ya da Türkiye'de doğan sığınmacı öğrencilerin kendi ifadelerinden yola çıkılarak sosyal bilgiler dersini anlayabildikleri ve dolayısıyla sevdikleri ortaya çıkmıştır. Eğitimine kendi ülkelerinde başlayan ve daha sonra Türkiye'de devam eden sığınmacı öğrencilerin ise sosyal bilgiler dersini sevmedikleri ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Türkçeyi bilen öğrencilerin genellikle sosyal bilgiler sınavlarını yapabildikleri, bu nedenle başarılarının nispeten daha iyi oldukları; dil bilme düzeyleri yetersiz olan sığınmacı öğrencilerin ise sosyal bilgiler sınavlarını yapamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Türk eğitim sistemi içerisinde sığınmacı çocukların araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler dersinde çeşitli nedenlerle uyum sorunları yaşadıkları, derslerini anlamakta güçlük çektikleri ve çoğunlukla sınavlarda başarısız oldukları anlaşılmaktadır. Çocukların bu tür olumsuzluklara maruz kalmaması için öncelikle yapılması gereken öğretmenleri ve akranlarıyla iletişim kurabilecekleri düzeyde dil becerisine sahip olmalarının sağlanmasıdır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye temsilcisi Batchelor, kendisiyle yapılan bir söyleşi de; 'Mültecilere yardım etmek istiyorsanız onlara Türkçe öğretin.' değerlendirmesinde bulunarak dil becerisinin önemine vurgu yapmıştır. Sığınmacı öğrencilerin ülkemize uyumu noktasında sosyal bilgiler eğitiminin ve programların kapsayıcı içerikle düzenlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir (Zayimoğlu Öztürk, 2018). Bu noktadan hareketle araştırma sonuçlarına göre, sosyal bilgiler öğretim programının ve ders içeriklerinin sığınmacı olgusu dikkate alınarak düzenlenmesi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin söz konusu gruba eğitim verebilmesi için hizmet içi eğitimlere alınması, sığınmacı öğrencilerin geldikleri ülkelerdeki eğitim müfredatlarının incelenerek Türk tarihi vs. ön yargılı oluşturabilecek konuların tespit edilmesi gerekmektedir. Tespit edilen konular bilimsel kaynaklar kullanılarak aydınlatılmalı ve ön yargılar ortadan kaldırılmalıdır. Sığınmacı öğrencilerin geldikleri ülkelerin ders müfredatı içerisinde geçen ortak konuları vurgulayan ders dışı sunumlar, konferanslar yapılmalı; özellikle akranları ile kaynaşmalarını

sağlamak için sosyal bilgiler konuları kapsamında ülkelerinin kültürel unsurlarını tanıma günleri düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Akbaş, O. (2014). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. Bayram Tay (Editör), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 343-370). Pegem.
- Batchelor, C. (2013). *Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği* (BMMYK) Türkiye temsilcisi ile söyleşi notu. <https://www.unhcr.org/tr/>.
- Bilim Eğitim Kültür Araştırmaları Merkezi (BEKAM). (2015). *Suriyeli Misafirlere Yönelik Sosyal Uyum ve Eğitim Müfredatları Çalışması Raporu*.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2019). 30 Nisan 2019 itibariyle Türkiye’de bulunan sığınmacı sayıları. <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiyeistatistikleri>, Erişim Tarihi: 30.06.2019.
- Buz, S. (2003). Aile politikalarına mülteciler boyutunda bir bakış. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(2), 3-7.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri (17. Baskı)*. Pegem.
- Candappa, M. (2000). Building a new life: The role of the school in supporting refugee children. *Multicultural Teaching*, 19(1), 28-32.
- Cassity, E. A. & Gow, G. (2005). Making up for lost time: Southern Sudanese young refugees in high schools. *Youth Studies Australia*, 24(3), 51-55.
- Christensen, L.B., Johnson, R.B. & Turner, L.A. (2015). *Research methods design and analysis*. Cambridge: Pearson [Çeviri: Sever, M. (2015). Nitel ve karma yöntem araştırmaları. (Çev. Ed. A. Aypay) Araştırma yöntemleri desen ve analiz. Anı Yayıncılık.].
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri, Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, (Çev. Ed. Bütün M. ve Demir). Siyasal Kitabevi.
- Çetin, A. & Uzman, N. (2012). Sığınmacılar çerçevesinde Suriye-Türkiye ilişkilerine bir bakış. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 1(1), 3-18.

Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar

- Davies, A. (2008). Characteristics of adolescent Sierra Leonean refugees in public schools in New York City. *Education and Urban Society*, 40(3), 361-376. <https://doi.org/10.1177/0013124507304453>
- Deniz, A. Ç., Hülür, A. B. & Ekinci, Y. (2016). Göç, strateji ve taktik: Suriyeli sığınmacıların gündelik hayat deneyimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (42), 1077-1087. <https://doi.org/10.17719/jisr.20164216217>
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to Design and Evaluate Research in Education (Eight Edition)*. McGraw-Hill.
- Kardeş, S. & Akman, B. (2018). Suriyeli mültecilerin eğitime yönelik öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 17(3). <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.466333>
- Kızıl, Ö. & Dönmez, C. (2017). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara sağlanan eğitim hizmetleri ve sosyal bilgiler eğitimi bağlamında bazı sorunların değerlendirilmesi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 4, 207-239.
- Mercan Uzun, E. & Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1 (1). 72-83.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2019a). *Ülkelere göre Türkiye'de Eğitim Çağına Bulunan Yabancı Öğrenci Sayıları*. [https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_04/08133210_01Nisa 97 n2019internetSunusuGeciciKorumaAlOgr.pdf](https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_04/08133210_01Nisa%2097%202019internetSunusuGeciciKorumaAlOgr.pdf).
- Oikonomidoy, E. (2010). Zooming in to the school narratives of refugee students. *Multicultural Perspective*, 12(2), 74-80. <https://doi.org/10.1080/15210960.2010.481186>
- Özer, Y. Y., Ateşok, Z. Ö. & Komşuoğlu, A. (2016). Türkiye'nin Göçmen ve Mültecilere Yönelik Eğitim Politikalarının Dönüşümü. A. Esen, M. Duman ve H. Alper (Editör), *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mülteciler: Tespitler ve Öneriler* içinde (s. 147-171). Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı Yayınları.

- Palabıyık, A. & Yunus, K. (2011). *Zorunlu Göç ve Fakirliğin Diğer Adı: Mülteciliğin Dünya'da ve Türkiye'deki Gelişimi* (2004-2007), Session 5B: Büyüme ve Gelişme I, International Conference On Eurasian Economies 2011, 325-334.
- Pinson, H. & Arnot, M. (2007). Sociology of education and the wasteland of refugee education research. *British Journal of the Sociology of Education*, 28(3), 399- 407. <https://doi.org/10.1080/01425690701253612>
- Polat, F. (2012). *Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu İlköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saklan, E. (2018). *Türkiye'deki Suriyeli Eğitim Çağı Çocuklarının Eğitim Süreçleri Üzerine bir Çözümleme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (1), 208-229.
- Şeker, B. D. & Aslan, Z. (2015). Eğitim sürecinde mülteci çocuklar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *AKU Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1), 86-105. <https://doi.org/10.5578/keg.8234>
- Topkaya, Y & Akdağ, H (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1): 767-786.
- Ulum, Ö. G. & Kara, Ö. T. (2016). Savaşın Suriyeli sığınmacıların akademik başarısına etkileri. *International Journal of Social Science*, 48(2), 413-423. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3584>.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (8. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Zayimoğlu Öztürk F. (2018). Mültecilere sunulan eğitim-öğretim hizmetlerinin sosyal bilgiler öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences Internotionnal*, 8, 52-79. Doi.10.18039/ajesi.393879